त्रिपादभे सिते पक्षेऽयने याम्येऽब्दतः परम् । शवप्रतिकृतेर्दाहः शुक्रेऽस्तेऽधिकमासके । नेष्टो मध्यो द्विपान्मैत्रद्वीशादितिभगध्रुवे" इति तथा कर्तुः प्रेतश्राद्धाद्यधिकारिणो जन्मप्रत्यरितारयोः जन्मतारा उत्पत्तिनक्षत्रं दशममेकोनविंशं चेति प्रत्यरितारा जन्मभात् पञ्चमं चतुर्दशं त्रयोविंशं चेति । कथा कर्तुर्मृतिसुखान्त्येऽब्जे स्वजन्मराशेरष्टमचतुर्थद्वादशस्थे चन्द्रे सति दाहो न सन् न प्रशस्तः" ।

वराहपुराणे "चतुर्थाष्टमगे चन्द्रे द्वादशे च विवर्जयेत् । प्रेतकृत्यं व्यतीपाते वैधृतौ परिघे तथा । करणे विष्टिसंज्ञे च शनैश्चरदिने तथा" । विष्टिसंज्ञं करणं भद्रा । महाभारते "नक्षत्रेण न कुर्वीत यस्मिन् जातो भवेन्नरः । न प्रोष्ठपदयोः कार्यं तथाग्नेयेऽपि भारत ! । दारुणेषु च सर्वेषु प्रत्यरे च विवर्जयेत्" इति प्रोष्ठपदयोः पूर्वाभाद्रपदोत्तराभाद्रपदयोः आग्नेये कृत्तिकायाम् । कालविशेषादिकं नारदेनोक्तम् "दिनोत्तरार्द्धे तत्कर्तुश्चन्द्रताराबलान्विते । पापग्रहे बलयुते शुक्रलग्नांशवर्जनम् । तत्पुनर्दहनं प्रोक्तमिति "अथ शवप्रतिकृतिदाहे मध्यनक्षत्राण्युच्यन्ते मैत्रमनुराधा भगः पूर्वाफाल्गुनी अदितिध्रुवविशाखाः प्रसिद्धाः द्व्यङ्घ्रिभं मृगचित्रा धनिष्ठा । ज्ञेऽपि बुधवारेऽपि शवप्रतिकृतिदाहो मध्यमः न शुभफलदो नाप्यनिष्टफलद इत्यर्थः उक्तञ्च कश्यपेन "फल्गुनीद्वितयं रोहिण्यनुराधा पुनर्वसुः । द्वे आषाढे विशाखा च भानि द्विचरणानि च । एतानि किञ्चिद्दुष्टानि वर्जयेत् सति सम्भवे" इति । "नेष्टो मध्यो द्विपान्मैत्रद्वीशादितिभगध्रुवः" इति चेत्युक्तेर्बुधे सम्मत्यभावः । अथार्केज्यविधोरर्केज्याभ्यां सहितो विधुरिति मध्यमपदलोपी समासः । सूर्यगुरुचन्द्राणां दिने वारे दाहः श्रेष्ठस्तथा तेन करणेन श्रुतिकरस्वात्यश्विपुष्ये एषु निषिद्धनक्षत्रगणाद्बहिर्भूतेषु पञ्चसु भेषु शवप्रतिकृतेर्दाहः श्रेष्ठोऽनुष्ठीयमानः शुभफलद इत्यर्थः । आशौचात्परत इत्यादिव्याख्यातार्थं ननु प्रतिकृतिसंस्कारः किंनिमित्तम् उच्यते । दैवान्मानुषाद्वाऽपराधान्मृतस्य विधिवद्दाहो नाभूत् किन्तु काष्ठवद्दाहो जातोऽथ वा परदेशगतस्य चौरदंष्ट्र्यादिहतस्य तद्भीतेरेव केनचित् काष्ठवद्दाहोऽपि न कृतोऽथ वैकाकित्वान्न जातस्तदा प्रतिकृतिदाहो विधेयः उक्तञ्च ब्रह्मपुराणे "अनाहिताग्नेर्देहस्तु दाह्यो गृह्याग्निना द्विजैः । तदभावे पलाशोत्थैः पत्रैः कार्यः पुमानपि । सुपिष्टैर्जलसंमिश्रैर्दग्धव्यश्च तथाग्निना । असौ स्वर्गाय लोकाय स्वाहेत्युक्त्वा सबान्धवैः । एवं पर्णशवं दग्ध्वा त्रिरात्रमशुचिर्भवेत्" इति । तदभावे देहाभावे तथाग्निना गृह्याग्निना अपिशब्दात् स्त्रीमरणे तद्देहाभावे स्त्र्यपि पलाशोत्थैः पत्रैः कार्य्येत्यर्थः । आहिताग्नेस्तु श्रौतसूत्रे विधिमाहापस्तम्बः "यद्याहिताग्निः प्रोषितः प्रमीतो न प्रज्ञायेत स यां दिशमभिप्रस्थितस्तां दिशमस्याग्निभिः कक्षं दहेयुरपि वाजसनेयिनामिति त्रीणि षष्टिशतानि पलाशवृन्तानि तैः कृष्णाजिने पुरुषाकृतिं कृत्वा तामस्याग्निभिर्दहेयुरिति वा" । अत्र पक्षद्वयं यथाप्रवासगतो यदि न प्रज्ञायेत प्रमीत इति यतो मृत इत्येव निर्णये स यां दिशं प्रस्थितो भवेत्तां दिशं प्रति यः कक्षोऽकृष्टोभूमिप्रदेशस्तृणवांस्तं देशमस्य मृतस्य श्रौताग्निभिस्तूष्णीं दहेयुर्बान्धवाः पितृमेधविधिना । अयमेकः पक्षः । अपि वा अथवा । त्रीणि षष्ट्युत्तराणि शतानि ३६० पलाशवृन्तानि पलाशानि पर्णानि यत्र तिष्ठन्ति तादृशानि वृन्तानि संपाद्य तैर्वृन्तैः पलाशवृक्षीयैस्त्रिपत्रैर्वृन्तैः कृष्णाजिने पुरुषाकृतिं कृत्वा तामाकृतिमस्याग्निभिः पितृमेधविधिना दहेयुरिति वाजसनेयिनां मतमिति द्वितीयः पक्षः । पराशरेण तु कुशैः प्रतिकृतिः कार्येत्युक्तम् । "कृष्णाजिने समास्तीर्य कुशैस्तु पुरुषाकृतिमिति" कुर्य्यादिति शेषः । अत्र पलाशवृन्तकुशविध्योरन्यतरेणानुष्ठानं व्रीहियववत्तुल्यबलत्वात् । शवप्रतिकृतिदाहानुष्ठानविधिस्तु शौनकाद्युक्त दिशा ज्ञेयः नात्राप्रस्तुतत्वाल्लिख्यते अयं च पलाशवृन्तादिभिः प्रतिकृतिविधिरस्थ्यलाभे यदा तु मृतास्थ्नां लाभस्तदा तैरेव प्रतिकृतिः कार्य्या । यदुक्तं छन्दोगसूत्रे "अथातः पुनर्दाहविधिं व्याख्यास्यामो यदि शरीरं नश्येदस्थीन्यादायास्थीनि क्षीरोदकेन प्रक्षाल्यास्थिभिः कृष्णाजिने पुरुषाकृतिं कृत्वा पूर्ववद्दहेत्तेषामलाभे पलाशवृन्तैः कृष्णाजिने पुरुषाकृतिं कृत्वा चत्वारिंशता शिरो दशभिर्ग्रीवां विंशत्योरस्त्रिंशतोदरं पञ्चाशता पञ्चाशता बाहुतयोरेव पञ्चभिरङ्गुलीन् सप्तत्या सप्तत्या पादौ तथैवाङ्गुलीरष्टाभिः शिश्नं द्वादशभिर्वृषणं तां कुशैर्वेष्टयित्वा तस्मिन्नेव पूर्ववद्दहेदिति" । अस्यार्थः चत्वारिंशता पलाशवृन्तैः शिरः संपाद्य दशभिर्ग्रीवां विंशत्योरस्त्रिंशता जठरं पञ्चाशतैकबाहुं तथैव पञ्चाशताऽपरम् पञ्चभिः पञ्चभिरङ्गुलीन् तथा सप्तत्या सप्तत्या पादद्वय तत एव